

VEGYES DOLGOZATOK.

A LEGGYAKORIBB KILÖVÉSEKRŐL.

IRTA: WÖZNER IGNÁCZ.

ÉVKÖNYVÜNK majdnem minden két-három évben közli a gyakrabban előforduló kilövési módokat, és mégis igen sokszor megesik, hogy szedőinket a bizonytalanság érzete gyötri, ha egy, mégoly egyszerű ívet kell kilőnie. Ennek oka nem csupán e szaktársban keresendő, a ki még nem igen tanulta meg, hanem leginkább azokban, a kik a hosszabb gyakorlat folytán annak minden módját ismerik, s mégis, csupán szűkkeblűségből, fiatalabb szaktársaikat, sőt még a hozzájuk beosztott tanoncokat sem oktatják a kilövési módokra, s csak nagy ritkán, a végső szükségben szolgálnak nekik tanácscsal.

Bár röstelkedve, de merem állítani, hogy egyes nagyobb nyomdákban a lehúzással foglalkozó nyomó tanítja meg kilövésre a szedőt. Pedig a kilövési módokat játszani könnyűséggel lehet megtanulni, csak egy kis akarat kell hozzá. Én például tanoncz koromban a karácsonyra kapott dominón tanultam meg a gyakoribb kilövési módokat, olykép, hogy a dominókövek szerepeltek szedés gyanánt, s az oldalak számát krétával írtam az egyes kövek fekete lapjára, a nyomdában pedig a különleges betűk részére használt gyufaskatulyákat vettem igénybe. Az ilyen gyakorlatok után aztán bátran gondoltam arra az eshetőségre, ha szedést kellene kilőnöm.

Ezek előrebocsátása után igyekezni fogok lehetőleg könnyen, érthetően leírni nemcsak a gyakrabban, de a ritkábban előforduló kilövési módokat, a melyeknek

tudása hasznukra van úgy a szedőknek, mint magának az üzletnek is. E leírást pedig a lehetőségig kibővitem az ívek összehajtásának módjaival. A gyakoribb kilövési módok leírását a „Magyar Nyomdászok Évkönyve“ 1893. évi folyamából vettem át, miután ahhoz sem hozzátenni, sem pedig abból elvenni valóm nincs.

Gyakoribb kilövési módok.

Nyolczadrét (8°), 16 oldal.

(Lásd a melléklet 1. ábráját.)

Valamennyi kilövési módnál az első négy oldal (1–4) a deszka négy sarkára fejjel befelé helyezendő, úgy, hogy az egy sorba eső két oldal számai együtt 5-öt tegyenek ki (1–4 vagy 2–3); a második négy oldal (5–8) az első négy oldal mögé helyezendő, úgy, hogy az oldalszámok homlokkal összeessenek, s az így összeeső számok összege 9-et tegyen; és pedig: az 1. oldal mögé jön a 8., a 2. mögé a 7., a 3. mögé a 6., a 4. mögé az 5. oldal; a még hátralevő nyolcz oldal (9–16) az első nyolcz oldal mellé helyezendő olyképen, hogy az egymás mellé esők oldalszámainak összege 17-et tegyen és pedig: az 1. oldal mellé jön a 16., a 2. mellé a 15., a 3. mellé a 14., a 4. mellé a 13., az 5. mellé a 12., a 6. mellé a 11., a 7. mellé a 10. és a 8. mellé a 9-dik.

Haránt nyolczadrét.

(Lásd a melléklet 2. ábráját.)

A haránt nyolczadrét a rendes nyolczadrét kilövésétől annyiban különbözik, hogy a haránt nyolczadrétnél az 1. oldallal nem a 4., hanem a 2. oldal esik egy vonalba; a többi oldal ugyanazon mód szerint helyezendő el mint a rendes nyolczadrétnél, azaz az 5. oldal a 4. mögé, a 6. a 3. mögé, a 7. a 2. mögé, a 8. az 1. oldal mögé; a további nyolcz oldal szintén azon nyolcz oldal mellé helyezendő, melylyel együtt 17-et tesznek ki. Ha az ív nem egy deszkára lesz kilöve, az a kilövési módon semmit sem változtat; maradjunk meg mindig amellet, hogy az első négy oldal a sarkokra jön, a második négy az első négy oldal mögé stb.: akkor a kilövést nem téveszthetjük el.

Negyedrét (4°), 8 oldal.

(Lásd a melléklet 3. ábráját.)

A negyedrétnél az első négy oldal (1–4) szintén a deszka négy sarkára jön, és pedig úgy, hogy az egymás mögé eső két oldalnak számai együtt 5-öt tegyenek ki, azaz: az 1. mögé jön a 4., a 2. mögé

a 4. oldal; a további négy oldal pedig az első négy mellé helyezendő, úgy, hogy az egymás mellé eső két oldal száma együtt 9-et tegyen ki.

Másodrét (2°), 4 oldal.

(Lásd a melléklet 4. ábráját.)

A másodrét kilövésénél figyelniünk kell, hogy az egy vonalba eső oldalszámok együtt 5-öt tegyenek ki, azaz: az 1. mellé a 4. oldal helyezendő.

*

Ha e három alaknál (8°, 4°, 2°) tökéletesen megismertük a kilövési módot, nem jöhetünk zavarba a 6°, 12° rétnél sem. Ezek ugyane mód szerint lövendők ki. Ha például 12 oldalt akarunk egyszerre nyomtatni, a 8 oldalt úgy kezdjük, mint az a negyedrétnél már meg lett magyarázva, a további négyet pedig, mint az a másodrét alatt van ismertetve. Eltérés csak annyiban van, ha a félívet a negyedívbe helyezni akarjuk, akkor a félív a 3. oldallal kezdődik, a negyedívnek pedig harmadik oldalát a 11., a negyedik oldalát pedig a 12. oldal képezi; ha pedig a negyedívet a félívbe akarjuk helyezni, akkor a negyedívet az 5., 6., 7. és 8. oldal képezi, míg a félívnek első felét az 1., 2., 3. és 4. oldal, a második felét a 9., 10., 11. és 12. oldal képezi. És éppen úgy, a mint az nem ejthet zavarba, ha az ív a 17. oldallal kezdődik, úgy az sem zavarhat bennünket, ha az ívet a 3. vagy 5. oldallal kezdjük és az utolsót nem a 8. vagy 16. oldal képezi. Elég tudnunk, hogy a kilövendő ívnek melyik oldala képezendi az elsőt és utolsót. Csak azt kell figyelembe vennünk, mely oldalak képezzék a beillesztendő részt. Akár képezi a félívet az 1., 2., 3., 4. és 21., 22., 23., 24. oldal, akár az egymás után következő nyolcz oldal; csak annyit jegyezzünk meg magunknak, hogy melyik oldalszám melyik oldalt képezi az íven vagy félíven.

Szöveg és cím együtt.

(Lásd a melléklet 5. ábráját.)

Gyakran fordul elő, hogy valamely mű félívvel, negyeddel vagy háromnegyed ívvel végződik s van még az elejére is teendő negyed, fél vagy háromnegyed, címívnek nevezett rész (áll: cím-, szennycím-, előszó- és tartalomból); ezt úgy kell kilőni, hogy a mű elejére eső rész oly módon legyen elvágható, hogy mindegyik részt külön összehajtani, s így a könyv elejére eső rész az elejére, a végére eső pedig a végére köthető legyen; ezek kilövési módja bár azonos az eddigi magyaráza-

tokkal, de az egyes ívrészek helyes elhelyezése végett az előbbeni oldalon lévő két kilövési mintát figyelembe kell venni.

Tizenhatodrét (16°) 32 oldal.

(Lásd a melléklet 6. ábráját.)

A tizenhatodrét következőkép lövendő ki: az első négy oldal (1–4) a deszka négy sarkára helyezendő úgy, hogy a homlokkal szemben álló két oldal számai együtt 5-öt tegyenek ki; a másik négy oldal (5–8) a deszka szélén, a sarkoktól középre helyezendő el, úgy, hogy a velök sorba eső oldallal együtt 9-et tegyenek ki; a további nyolcz oldal (9–16) az első oldalak mögé helyezendő úgy, hogy az egymás mögé eső oldalak számai együtt 17-et tegyenek ki; a még hátralévő 16 oldal az elsők mellé helyezendő, és pedig minden oldal azon oldal mellé, melynek számával összeadva, 33-at tesz ki.

Héber vagy keleti nyelvek.

Az olyan nyelveknél, a melyeket jobbról balra olvasunk, a kilövés is fordítva történik, (bár így fordítva) azzal a szabálylyal, mint a többi kilövéseknél.

Ritkábban előforduló kilövési módok.

Harminczkét oldal két nyolczadrétben.

(Lásd a melléklet 7. ábráját.)

E kilövési módot legfőképpen azért mutatom be, mert elégszer előfordul, hogy leginkább a nyomás megtakarítása miatt harminczkét oldalban lőhetjük ki a formát; de azért, mert az oldalak, tehát az egyes lapok, kicsinyek, harminczkét oldal összehajtása nemcsak nehézséggel jár, de a mű tökéletesebb elkészítésének is hátrányára van. E kilövési móddal elérjük azt, hogy a nyomást 32 oldallal végezhetjük, azonban az összehajtásnál két 8-adrét áll rendelkezésünkre s így a könyvkötő munkájának jósága is biztosítva van.

Hat oldal egymás mellé kilöve.

(Lásd a melléklet 8. ábráját.)

Gyakran előfordul, hogy hat oldal szöveget kell nyomtatnunk, de oly módon, hogy az egyedül álló lap elkerültessek. Ezt csak úgy eszközölhetjük, ha az egyes oldalakat szalagban löjjük ki. És pedig: az első sort képezi egymás mellett az 1-ső, 6-ik és 5-ik oldal; a második sort pedig: az 1-ső fölött a 2-ös, a 6-ik fölött a 3-as és az 5-ik fölött a 4-es.

Tizenkét oldal különálló negyed nélkül.

(Lásd a melléklet 9. ábráját.)

Többször előfordul, hogy 12 oldalas munkát kell készítenünk s ennél nagy hasznunkra van az itt bemutatott kilövési mód, mert nem kell első sorban nyolcz, majd négy oldalt nyomnunk, másod sorban pedig a könyvkötőnek sem kell a négy oldalt, vagyis a két lapot külön behelyezni nyolcz oldalba, hanem egy hájtással a fűzésre teljesen előkészítve áll rendelkezésére a munka.

Tömb-naptár, 52 héttel, 16 oldalas ívek.

(Lásd a melléklet 10. ábráját.)

A tömb-naptáraknál, 16 oldalt számítva egy ívre, egy oldalra egy hetet, a fősúlyt arra kell fektetnünk, hogy a lyukgatással (perforálás) minél kevesebb időt töltsünk el. A leghelyesebb kilövési mód e célra az itt bemutatott, a mely szalag-alakban történik s az egyszer áthajtott ív lehetségessé teszi, hogy a $6\frac{1}{2}$ ívből álló naptárból egyszerre egy példányt lyukgathatunk. A kilövés a következő módon történik. Balról kezdve, az első oldal a 16-ik, e mellé sorakozik az 1., 8. és 9., ezek mögött a 9-es fölött a 12-es, mellette jobbról balra az 5., 4. és 13.; a második nyolcz oldal balról kezdve a 13-as fölött a 14-es, mellé sorakozik a 3., 6. és 11-es, míg ezek mögött, a 11-es fölött a 10-es, mellette jobbról balra a 7-es, 2-es és 15-ös. A tömb-naptárra vonatkozólag meg kell jegyezniem, hogy a páros számú oldalak mind üresek.

Tárczanaptár 32 oldal.

(Lásd a melléklet 11. ábráját.)

Bár igen kevés nyomda van, hol tárczanaptár készítésével foglalkoznak, mégis jónak találom ezt is itt bemutatni, mert nagy ritkasága mellett is előfordulhat, a mikor aztán igen jól esik, ha erre nézve útmutatója van nemcsak a szedőnek, de az üzlettulajdonosnak is. Előre kell azonban bocsátanom, hogy igazi, valódi haszon csak akkor térül meg e munkánál, ha a szedéssel nem nagyon takarékoskodunk. Takarékoskodunk a szedéssel már csak azért sem szabad, mert a tárczanaptárak rendszerint nagy példányszámban rendeltetnek meg s így a nyomásnál visszkapjuk busásan azt, a mi esetleg a szedésnél többbe került. Vagy nem-e nagy haszon az, ha egyszerre 4 példányt nyomhatunk, mint az általam itt bemutatott? De nagy előnye kitűnik a több szedésnek a könyvkötői munkánál. Míg ugyanis az egyszeri szedésnél a könyvkötőnek minden egyes

naptárt külön kell kézbe vennie, külön kell hajtogatnia, addig a bemutatott példa szerint egyszerre négy példányt állíthat elő ugyanannyi idő alatt. És nagy a megtakarítás a körülvágásnál is. Az egyes példányokban való előállításnál minden egyes naptárra 3 vágás jut, tehát 4 példánynál 12 vágás; a mellékelt bemutatott minta szerint pedig a 12 vágás 6-ra, tehát éppen a felére csökken. Vegyük még ehhez, hogy a tárczánaptárak kezelése, nagyon kis alakjuknál fogva, igen nehézkes, könnyen beláthatja mindenki, hogy az itt ismertetett mód minden tekintetben a legelőnyösebb. Természetesen lehet 5, 6 példányt is egyszerre előállítani, ha arra megvan a nyomdának a kellő eszköze.

A bemutatott kilövési módot megtekintve, látni fogjuk, hogy a 4 példány egymás alatt áll, még pedig úgy az első-, mint a második nyomásnál; csak hogy az első- a második nyomással, nem úgy mint a rendes kilövési módoknál, fejjel, hanem lábbal áll ellentétben. Nagyon hosszú volna e kilövés részletes leírása s a sok szám is zavarólag hatna az olvasóra; így azt meg sem kísérem, csupán arra utalok, hogy bármelyik oldalról kezdjük is el a számítást, minden két egymás mellett álló oldal oldalszáma 33-at tesz ki.

PÁRIS.

IRTA: LÁSZLÓ DEZSŐ.

PÁRIS! Mily bűvös szó! Milyen varázst gyakorol mindazokra, a kik ezt a világvárost csak történetének lapjairól, képekből, vagy csupán hallo-másból ismerik. Párist, Franciaország fővárosát, melynek utczáit és tereit nem egyszer öntözte a szabadságért és a népjogok kivívásáért fellázadt nép vére, s az itt lezajlott polgárháborúk visszhangra találtak a világ szabadságszerető népeinél! A Bastille-téri júliusi és a Vendôme-téri oszlopok, az Arc de Triumph, a Porte St. Martin és St. Denis diadalkapuk, a mellett, hogy Páris legszebb helyeit díszítik, megannyi nagyszerű emlékei a francia nép által dicsőségesen megívott háborúknak.

Páris a humanizmus és kultura zászlóvivője; kimagasló helyet foglal el nemcsak a tudományok és